

3.1.5 Mocniny a odmocniny

Předpoklady: 021101

Př. 1: Rozepiš mocniny.

a) 2^3 b) 4^{-2} c) a^2 d) x^{-3} e) $(2a)^3$ f) $(b^2)^3$

a) $2^3 = 2 \cdot 2 \cdot 2$ b) $4^{-2} = \frac{1}{4^2} = \frac{1}{4 \cdot 4}$ c) $a^2 = a \cdot a$

d) $x^{-3} = \frac{1}{x^3} = \frac{1}{x \cdot x \cdot x}$ e) $(2a)^3 = 2a \cdot 2a \cdot 2a = 2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot a \cdot a \cdot a = 8 \cdot a \cdot a \cdot a$

f) $(b^2)^3 = b^2 \cdot b^2 \cdot b^2 = b \cdot b \cdot b \cdot b \cdot b \cdot b$

Pedagogická poznámka: Největší problémy jsou se záporným mocnitelem

Př. 2: Ke kterým mocninám deseti je možné snadno najít odmocninu?

Platí:

- $\sqrt{100} = 10$,
- $\sqrt{10\,000} = 100$,
- $\sqrt{1\,000\,000} = 1\,000$,

⇒ druhá odmocnina se snadno hledá k sudým mocninám deseti (mocninám se sudým počtem nul).

Př. 3: Doplně tabulku.

x	4	50	0,3	700	-8	1,1	-500	0,02	-1200	0,011	-0,09
x^2											

x	4	50	0,3	700	-8	1,1	-500	0,02	-1200	0,011	-0,09
x^2	16	2500	0,09	490000	64	1,21	250000	0,0004	1440000	0,000121	0,0081

Př. 4: Doplně tabulku (bez kalkulačky). Všechny sloupce je možné řešit „z hlavy“.

x	1	121	100	$\frac{1}{36}$	0,0144	2,25		3600		
\sqrt{x}							0,21		0,004	$\frac{2}{7}$

x	1	121	100	$\frac{1}{36}$	0,0144	2,25	0,0441	3600	0,000016	$\frac{4}{49}$

\sqrt{x}	1	11	10	$\frac{1}{6}$	0,12	1,5	0,21	60	0,004	$\frac{2}{7}$

Př. 5: Dopln tabulku.

x	3	$(-5)^3$	10	700					
x^3					-8	8000	0,027	-64	0,008

x	3	$(-5)^3$	10	700	-2	20	0,3	-4	0,2
x^3	27	-125	1000	343000000	-8	8000	0,027	-64	0,008

Př. 6: Vypočti a napiš jaký význam má získaný výraz. (například platí: $3 \cdot 2a = 6a$ - výraz $6a$ představuje obvod rovnostranného trojúhelníku o straně $2a$).

- a) $(3a)^2$ b) $3a + 2a + 1,5a$ c) $2a \cdot 5a$ d) $6 \cdot (2a)^2$
e) $2a \cdot 3a \cdot 0,5a$ f) $\frac{1}{3}a \cdot 6a$ g) $\left(\frac{a}{3}\right)^3$ h) $2a \cdot 4b$

a) $(3a)^2 = 3 \cdot a \cdot 3 \cdot a = 3 \cdot 3 \cdot a \cdot a = 9a^2$ - obsah čtverce o straně $3a$.

b) $3a + 2a + 1,5a = 6,5a$ - obvod trojúhelníku o stranách $3a$, $2a$ a $1,5a$.

c) $2a \cdot 5a = 2 \cdot 5 \cdot a \cdot a = 10a^2$ - obsah obdélníku o stranách $2a$ a $5a$.

d) $6 \cdot (2a)^2 = 6 \cdot 2 \cdot a \cdot 2 \cdot a = 6 \cdot 2 \cdot 2 \cdot a \cdot a = 24a^2$ - povrch krychle o hraně $2a$.

e) $2a \cdot 3a \cdot 0,5a = 2 \cdot 3 \cdot 0,5 \cdot a \cdot a \cdot a = 3a^3$ - objem kvádrů o hranách $2a$, $3a$ a $0,5a$.

f) $\frac{1}{3}a \cdot 6a = \frac{1}{3} \cdot 6 \cdot a \cdot a = 2a^2$ - obsah obdélníku o stranách $\frac{1}{3}a$ a $6a$.

g) $\left(\frac{a}{3}\right)^3 = \frac{a}{3} \cdot \frac{a}{3} \cdot \frac{a}{3} = \frac{a \cdot a \cdot a}{3 \cdot 3 \cdot 3} = \frac{a^3}{27}$ - objem krychle o hraně $\frac{a}{3}$.

h) $2a \cdot 4b = 2 \cdot 4 \cdot a \cdot b = 8ab$ - obsah obdélníku o stranách $2a$ a $4b$.

Př. 7: Vypočti. Odmocniny, které nejdou počítat „z hlavy“ usměrni.

- a) $\sqrt{12} \cdot \sqrt{3}$ b) $\sqrt{8} \cdot \sqrt{2}$ c) $\sqrt{27}$ d) $\sqrt{50}$

a) $\sqrt{12} \cdot \sqrt{3} = \sqrt{12 \cdot 3} = \sqrt{36} = 6$ b) $\sqrt{8} \cdot \sqrt{2} = \sqrt{4} \cdot \sqrt{2} \cdot \sqrt{2} = 2 \cdot 2 = 4$

c) $\sqrt{27} = \sqrt{9} \cdot \sqrt{3} = 3\sqrt{3}$ d) $\sqrt{50} = \sqrt{2} \cdot \sqrt{25} = \sqrt{2} \cdot 5 = 5\sqrt{2}$

Shrnutí: